

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ
ΛΥΚΕΙΟΥ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 22 ΜΑΪΟΥ 2015

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Ο Σολωμός μετά την επιστροφή του από την Ιταλία ήρθε σε επαφή με τη δημόδη ελληνική ποίηση, από την οποία επηρεάστηκε ποικιλοτρόπως. Ενδεικτικά, τα στοιχεία της δημοτικής ποίησης που εντοπίζονται στα αποσπάσματα είναι:

1. Μαγικός αριθμός του 3 (τρεις εικόνες ανασύρει από τη μνήμη του για να συγκρίνει τη Φεγγαροντυμένη, απόσπασμα 4, στίχοι 14-16)
2. Σχήμα της υπερβολής (απόσπασμα 4, στίχος 7)
3. Προσωποποίηση των στοιχείων της φύσης (απόσπασμα 3, στίχος 6)

Εναλλακτικά

4. Δημοτική γλώσσα (*βαριόμοιρος*, απόσπασμα 4, στίχος 12)
5. Ιαμβικός 15σύλλαβος στίχος

B1. Ο Βαγγέλης Αθανασόπουλος επισημαίνει τη θεϊκή διάσταση του φωτός, το οποίο μπορεί να μεταμορφώνει, να μετουσιώνει τα σώματα που φωτίζει, να εκφράζει τη θεϊκή δύναμη και να ενεργοποιεί την ικανότητα της ενόρασης. Στα εξεταζόμενα αποσπάσματα περιγράφει το

φαινόμενο της φωτοχυσίας όπου η εμφάνιση της Φεγγαροντυμένης συνοδεύεται από άπλετο φως.

Στους **στίχους 1-2 του 4^{ου} αποσπάσματος** ο ήρωας-αφηγητής περιγράφει την εικόνα της πάμφωτης φεγγαροντυμένης, η οποία στρέφει το βλέμμα της στα αστέρια, τα οποία αγαλλιάζουν στο κοίταγμά της, τη λούζουν με το εκθαμβωτικό τους φως αλλά δεν την καλύπτουν. Τα αστέρια παρουσιάζονται **προσωποποιημένα**. Μάλιστα η χαρά τους δηλώνεται έντονα με την **παρήχηση του α** (συνολικά 9) στον στ. 1. Επίσης στο στ. 2 εντοπίζεται και μία **μεταφορά** (*και δεν την εσκεπάσαν*), ενώ αξιοσημείωτη είναι η χρήση του *και* με αντιθετική σημασία. περιγράφουν το φως που τα αστέρια διαχέουν στη μορφή τη στιγμή που η Φεγγαροντυμένη στρέφει το βλέμμα της σε αυτά.

Στον **στίχο 7 (απόσπ. 4)** το φως έχει τη δύναμη να μεταμορφώνει τη νύχτα σε μέρα μεσημέρι (σχήμα αδιανόητο καθ' υπερβολή). Το φως έρχεται από ψηλά, είναι θείο και μετουσιώνει τη φύση σε χριστιανικό ναό στ. 8. Δηλαδή κάτι υλικό-φυσικό-ρεαλιστικό μεταμορφώνεται σε κάτι πνευματικό, μεταφυσικό και άυλο, παραπέμποντας στον χριστιανικό ανιμισμό.

Στο **στίχο 10 του 3^{ου} αποσπάσματος** περιγράφεται η λαμπερή πανσέληνος, η οποία τρεμοπαίζει προμηνύοντας την εμφάνιση της Φεγγαροντυμένης μορφής.

Το φως, όμως, είναι η δύναμη και η ενέργεια του Θεού που φαίνεται στο **απόσπασμα 3 (στίχος 13)** όπου το φως της υποχωρεί μπροστά στην θεϊκή μορφή της Φεγγαροντυμένης σχήμα συναισθησίας, σχήμα οξύμωρο.

Τέλος στον **στίχο 26 του 4^{ου} αποσπάσματος** η θεϊκή ικανότητα της Φεγγαροντυμένης να διαβάσει τις σκέψεις του Κρητικού συνδέεται με το φως της ενόρασης, εφόσον έχει ήδη δεχτεί τη θεϊκή δύναμη του φωτός.

B2. α) Ο Ε.Γ. Καψωμένος έχει διακρίνει την αφήγηση σε τέσσερα χρονικά επίπεδα. Σε αυτό το απόσπασμα παρατηρείται ένα **πρώτο επίπεδο**, το οποίο καλύπτει το χρόνο του ναυαγίου και τη θαυμαστή εμπειρία του Κρητικού (**5.1-4, 15, 21-22**). Στους στίχους 1-4 περιγράφεται η αντίδραση της Φεγγαροντυμένης στο δράμα του Κρητικού και η εξαφάνισή της. Στο στίχο 15 υπάρχει μετάβαση στον χρόνο της ιστορίας που γίνεται συνειρμικά με την εικόνα του χεριού και από τη γαλήνη επανερχόμαστε στην τρικυμία. Στους στίχους 21-22

συνεχίζεται μετά από μία σύντομη παρέκβαση το κολύμπι του ήρωα και δηλώνεται η αγωνία του να φτάσει γρήγορα στη στεριά.

Το **δεύτερο επίπεδο** του αποσπάσματος καλύπτει τη ζωή του ήρωα στην Κρήτη πριν από το ναυάγιο (**5.6, 5.16-20**). Στον 6^ο στίχο του 5^{ου} αποσπάσματος υπάρχει μία συνοπτική αναφορά στους αγώνες του Κρητικού με τους Αγαρηνούς. Στους στίχους 16-20 γίνεται αναφορά στο συγκεκριμένο επεισόδιο της μάχης του Κρητικού στη Λαβύρινθο της Κρήτης με τον μπομπο-Ισούφ. Στη Λαβύρινθο (όπως οι ντόπιοι ονόμαζαν από τα μεσαιωνικά χρόνια ένα ρωμαϊκό λατομείο στην περιοχή της Γόρτυνας) αναζήτησαν καταφύγιο το καλοκαίρι του 1823 πλήθος χριστιανών. Μόνο τον επόμενο χρόνο κατάφεραν οι Τουρκοαιγύπτιοι να επιβάλουν κι εκεί την εξουσία τους, αφού δεκάδες χιλιάδες Κρητικοί είχαν στο μεταξύ εγκαταλείψει την πατρίδα τους. Το μπομπο- είναι εξευτελιστικής σημασίας πρώτο συνθετικό · το τουρκικό όνομα Ισούφ έχει ξαναχρησιμοποιηθεί από τον Σολωμό με εμπαικτική διάθεση.

Το **τρίτο χρονικό επίπεδο** του αποσπάσματος είναι η ζωή του πρόσφυγα μετά το ναυάγιο και τον χαμό της αγαπημένης του (**5.5, 7-14**). Στους στίχους 7-14 ο αφηγητής χρησιμοποιεί τον ενεστώτα και έτσι δηλώνει το πέρασμα στην τωρινή του ζωή. Καθημερινά ο ήρωας υφίσταται την ταπείνωση της επαιτείας, την οποία όμως ξεπερνά και αντέχει μόνο χάρη στο ευεργετικό δάκρυ της Φεγγαροντυμένης στο χέρι του. Επίσης, συχνά στον ύπνο του ξαναζωντανεύει τη θαλασσινή περιπέτεια και ηρεμεί μόνο όταν αισθάνεται το χέρι.

Παρατήρηση

Ο 6^{ος} στίχος του 5^{ου} αποσπάσματος μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκει και στο τρίτο χρονικό επίπεδο, καθώς προσδίδει μία ιδιότητα στο χέρι του.

β) Στο στίχο 9 το βλέμμα της Φεγγαροντυμένης προσηλώνεται στον Κρητικό και το φυσικό τοπίο υποχωρεί. Η φεγγαροντυμένη και η στροφή του βλέμματός της στον Κρητικό παρομοιάζονται με μια πυξίδα (καταπώς στέκει στο Βοριά η πετροκαλαμίθρα) που έχει στραμμένη τη βελόνα της στο Βοριά. Το φαινόμενο του μαγνητισμού αξιοποιήθηκε μεταφορικά για την έλξη μεταξύ ψυχών, πνευμάτων, σωμάτων σε πάμπολλα κείμενα ήδη από την αρχαιότητα. Με την παρομοίωση αυτή τονίζεται η διονυσιακή διάθεση που προκαλεί στον Κρητικό αυτό το μεταφυσικό βίωμα· τον μαγνητίζει και τον μεταφέρει σε μία κατάσταση

έκστασης με αποτέλεσμα να χάνει κάθε επαφή με τον έξω κόσμο. Ακόμα, η πετροκαλαμίθρα σύμφωνα με άλλη ερμηνεία, στα Επτάνησα χρησιμοποιείται με τη σημασία του αλεξικέραυνου. Μια τέτοια ερμηνεία οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η φεγγαροντυμένη έρχεται να εξουδετερώσει την οργή του κεραυνού που προηγήθηκε (*Άκόμη έβάστουνε ή βροντή...*). Αξίζει να σημειωθεί ότι το ποίημα αποκτά ζωντάνια και παραστατικότητα με την ιδιαίτερη αυτή παρομοίωση. Η έλξη ανάμεσα τον Κρητικό και τη Φεγγαροντυμένη τονίζεται με το σχήμα της άρσης-θέσης στο στίχο 11. Αυτό ίσως δείχνει ότι ο Κρητικός έχει μεγαλύτερη ανάγκη από τη βοήθεια της Φεγγαροντυμένης σε σχέση με την αρραβωνιαστικά του.

Γ1. α) Η επίδραση της μορφής της φεγγαροντυμένης είναι καταλυτική στις νοητικές λειτουργίες του ήρωα καθώς θεωρεί ότι η μορφή αυτή είναι μια γνώριμη, ευχάριστη αλλά αδιευκρίνιστη γυναικεία ύπαρξη από το μακρινό παρελθόν που τώρα εμφανίζεται μπροστά του. Με μια τριπλή υπόθεση κατά το μοτίβο των δημοτικών τραγουδιών αναρωτιέται αν τη μορφή αυτή την είχε δει στην πραγματικότητα ως αναπαράσταση κάποιας αγίας σε ένα ναό, αν την είχε πλάσει ως ερωτικό ίνδαλμα στα εφηβικά χρόνια ή αν αποτελούσε μια ονειρική μορφή από τη βρεφική του ηλικία. Οι τρεις υποθέσεις αναδεικνύουν το θαυμασμό για τη γυναικεία οπτασία και αντιστοιχούν στις τρεις υπέρτατες αξίες, του θείου, της ιδανικής αγαπημένης, της μητέρας. Σαφέστατη η επίδραση από την πλατωνική θεωρία σχετικά με τις αναμνήσεις από τον κόσμο των Ιδεών ,σύμφωνα με την οποία ο άνθρωπος θα προσπαθήσει να θυμηθεί τις Ιδέες που έχει γνωρίσει η ψυχή του σε ένα προσωπικό στάδιο και να τις επαναφέρει στη μνήμη.

Γ1.β) Η φεγγαροντυμένη εγκαταλείπει τον ήρωα συγκινημένη από τις συμφορές του αφήνοντας το δάκρυ της στο χέρι του Κρητικού που είχε ανασηκώσει από την στιγμή που τη συνάντησε. Από τη στιγμή αυτή ο ήρωας με την επίδραση της θεϊκής οπτασίας μεταμορφώνει το ήθος του. Συγκρίνει το πολεμικό μένος και την αγωνιστικότητα που είχε στο παρελθόν, όταν με σθένος πολεμούσε τους Τούρκους κατακτητές, με τη σημερινή εξαθλιωμένη και απελπισμένη εικόνα του ψωμοζήτη ζητιάνου. Βέβαια η μεταστροφή του ήθους του μπορεί να θεωρηθεί ως ένα ανώτερο επιστέγασμα μιας ηθικής πλήρωσης και μιας ριζικής μεταστροφής ενός αιμοσταγούς πολεμιστή σε ένα άνθρωπο που τιμά τις ηθικές αξίες και

πληρώνεται μέσα από την αγάπη προς το συνάνθρωπο. Χαρακτηριστικά η μεταστροφή αισθητοποιείται με το σχήμα της άρσης θέσης και τη χρήση των αντιθετικών εικόνων.

Δ1.

Ομοιότητες

1. Στον «Κρητικό» εμφανίζεται μια *Φεγγαροντυμένη* μορφή, ενώ στο ποίημα του Καρυωτάκη μία μορφή με *φεγγαρολουσμένα κάλλη*.
2. Και στα δύο ποιήματα η φύση ανταποκρίνεται και υποτάσσεται στην εμφάνιση της γυναικείας μορφής (Σολωμός, αποσπ. 4, στ.1-2, 6-7 , Καρυωτάκης, στ. 7-11).
3. Και ο Κρητικός και ο αφηγητής του ποιήματος του Καρυωτάκη αντιλαμβάνονται ότι πρόκειται για εξωπραγματικό πλάσμα (Σολωμός, απόσπ. 3, στ 5, Καρυωτάκης, στ. 14) .

Διαφορές

1. Ο Κρητικός βρίσκεται μέσα στη θάλασσα (απόσπ. 4, στ. 9), ενώ ο αφηγητής του Καρυωτάκη είναι κρυμμένος στην ακρογιαλιά (στ. 3).
2. Στον Κρητικό η Φεγγαροντυμένη παρουσιάζεται στον αφηγητή (απόσπ. 3, στ. 12), ενώ στο ποίημα του Καρυωτάκη ο ήρωας φαίνεται τυχαία να είδε τη γυναικεία μορφή (στ. 3-4).
3. Στον Κρητικό η θάλασσα είναι απόλυτα γαλήνια (απόσπ. 3, στ.3), ενώ στο ποίημα του Καρυωτάκη υπάρχουν κύματα αφρισμένα μέσα από τα οποία αναδύεται η γυναικεία μορφή (στ. 6), η θάλασσα ανατριχιάζει και κύματα απαλά την αγκαλιάζουν (στ. 10).
4. Η Φεγγαροντυμένη του Σολωμού φαίνεται ήρεμη (απόσπ. 5, στ. 1), ενώ η γυναικεία μορφή στον Καρυωτάκη είναι φοβισμένη (στ. 2, 13).
5. Στον «Κρητικό» είναι απροσδιόριστη η ταυτότητα της Φεγγαροντυμένης και ο ήρωας αναρωτιέται για τη φύση του πλάσματος που εμφανίστηκε μπροστά του (απόσπ. 4, στ. 13-17), ενώ στο ποίημα «Της θάλασσας νεράιδα» είναι ολοφάνερη η ιδιότητά της καθώς ο αφηγητής είναι βέβαιος ότι επρόκειτο για νεράιδα (στ. 14).